

PREEMINÈNCIA RÈGIA VERSUS LLIBERTATS A LA CATALUNYA DE FELIP IV I LLUÍS XIV

Jaime Reula Biescas

Introducció

D'inici matisem el contingut d'un títol excessivament pretensiós. La present comunicació vol ser l'estudi d'una sèrie d'escrits de caire polèmic-jurídic. Es tracta de la derivació impresa de la lluita institucional mantinguda per la Generalitat i el Consell de Cent, amb el pactisme com a estendard, contra les tendències autoritàries del govern de Felip IV, primer, i de Lluís XIV, després. Intentarem donar algunes pinzellades sobre l'activitat i l'ideari d'uns juristes que, a instàncies dels consistoris catalans o sota el patrocini de les Corts de Madrid o París, defensaren ideologies oposades en els moments previs a l'esclat de 1640, en mig del maremàgnum de la revolta i al llarg dels anys de guerra. Tot això ens donarà peu a algunes reflexions al voltant de la qüestió crucial de la modernitat de dos models jurídicopolítics que pugnaren per presentar-se com els millors garants dels drets dels catalans, en una època de crisi i guerra.

Polemística jurídica dels anys trenta

El segle XVII, a manca de cap Cort conclosa, constitueix una centúria d'anquilosi dins la història de la producció del dret públic català. En contrast amb aquesta realitat, ens trobem amb un auge en l'elaboració de literatura jurídica. La dècada dels anys trenta, a l'escalf de les friccions entre el govern de la monarquia i els consistoris catalans, en constitueix un moment clau. Tindrà una important plasmació impresa la polèmica sorgida al voltant d'actuacions reials contràries al dret paccionat (projecte de celebració de les Corts de 1626 a Lleida, qüestió del quint, fracàs de les Corts de 1632, conflicte del contraban amb França -1638-, etc.).

Segons una concepció pactista del que havien d'ésser les relacions entre Felip IV i els seus vassalls catalans, el rei estava obligat a acomodar les seves disposicions a les constitucions i als privilegis, usos i costums del Principat. L'autoritat reial per sota d'unes lleis promulgades com a garantia de les llibertats dels súbdits: "*accion honrada, y provechosa es vivir los politicos vassallos baxo de su libertad*"; "*mas deve uno de favorecer a la ley, que al Rey*"¹. Des d'una òptica regalista, era concebuda la interpretació presumptament errònia i partidista del corpus jurídic català en contra dels interessos reials com a il·lícita i, al capdavant, com a una manifestació de rebel·lia: "*deve advertir Barcelona que la grandeza de los vassallos conciste en la major sugesion, mas prompta obedientia y en los mas particu-*

lares y senyalado: servicios [a su Magestad]"². Aquests testimonis, extrets d'una disputa (la qüestió de la cobertura dels consellers) que avui ens podria semblar trivial, protocolària, demostren l'antagonisme de dues posicions difícilment reconciliables.

Atès que els arguments de totes dues parts es fan fins a cert punt repetitius, i a causa de la inevitable brevetat que exigeix el text d'una comunicació, cenyirem la nostra exposició, entorn de la polèmica jurídica de la dècada dels anys trenta, al cas que més publicística va generar: l'afet del contraban amb França, punt de partida de la contestació resolta de la Diputació davant l'intervencionisme reial a Catalunya. El conflicte de jurisdicció sorgit arran d'aquest, entre la Diputació i els agents del rei, donaria peu a què els juristes d'una i altra part teoritzessin al voltant de qüestions de caire constitucional referides al que havien d'ésser les relacions rei-regne. La reivindicació, feta des de la Generalitat, de l'exclusivitat del seu control sobre les mercaderies confiscades i de l'abast de la seva jurisdicció per actuar contra els oficials reials que havien forçat les portes dels magatzems de Mataró, portaria els juristes al servei de l'autoritat virreinal a defensar la supremacia de les regalies monàrquiques, mai no abdicades amb la jurisdicció, i a argumentar sobre la superioritat de la sobirania del príncep:

*Son los Estamentos en Cortes fieles amigos, y Consejeros del Principe ... Pero no son ... superiores, o companeros del Principe, dandole leyes que execute, y observe, por lo qual aunque los Estamentos en concordia traten, pidan, y ordenen lo que les parece util, y honesto, no es esto ley, ni tiene fuerza de ley, hasta que el Principe lo decreta, el qual es siempre el arbitro, y dueño de las determinaciones de los Estamentos, las quales puede admitir, moderar, o repeler, como cabeza, y fuente de toda magestad y jurisdiccion, imponiendo obligacion a los Estamentos de obedecer. ... De manera que los Reyes son los que resuelven, aunque sigan el consejo de los Estamentos, no los Estamentos ... y quando en esta forma se obligan los Principes a hazer algo, no disminuye esto su Imperio, y soberania, pues procede de su espontanea y libre voluntad, y es mera gracia y liberalidad suya ...*³

Des de l'òptica reialista, els diputats usurpaven, declarant-se jutges competents enfront de l'Audiència per dilucidar si havia existit en els fets de Mataró vulneració de les Constitucions, les regalies de Felip IV. És a dir, lesionaven la jurisdicció del príncep i incorrien en inobediència al rei. Fet més greu tenint present que, com apuntava Vinyes, per dret natural, els vassalls restaven obligats a venerar el seu príncep, a respectar-lo com a vicari de Déu a la terra, essent il·lícita qualsevol resistència als seus decrets.

La Generalitat recordaria que la jurisdicció violada li havia estat atorgada no per mera liberalitat del rei, sinó per l'acord d'aquest amb els estaments (representants d'un poble lliure des dels seus orígens històrics) aplegats en Corts. Confronti's aquesta cita amb l'anterior:

... los Estamentos concurren en hazer leyes en Cathaluña, prestando su consentimiento, y aprobacion, y esto no quita que el Principe como cabeza, y superior no haga tambien las leyes. Solo resulta, que han de concurrir el consentimiento, y autoridad del Principe con el consenti-

1. PORTA, Dimas: *Discursos Polyticos sobre la iusta pretension que los concellers de la insigne ciudad de Barcelona tienen de cubrirse delante su Real Magestad. Compuestos por el Doctor...* (Biblioteca de Catalunya, fullat Bonsonsoms 5205), Pere Lacavalleria, Barcelona, 1632, s. p.

2. "*Las demostraciones del amor que su Magestad tiene a la Ciudad de Barcelona...*" (BC, f. Bon. 5206, manuscrit del Cardenal Infante don Fernando), 1632, s. p.

3. VINES, Felipe: *Discurso En Justificacion De Los Procedimientos Hechos En La Villa De Mataro, A Instancia Del Procurador Fiscal De La Capitanía General de 19. hasta 28. de Julio 1638. y en la Real Audiencia a suplicacion del mismo Procurador Fiscal, de Iuan Miguel de Monrodon Alguazil Ordinario de su Magestad, y de otros litis consortes* (BC, f. Bon. 5369), Pere Lacavalleria, Barcelona, 1638, ff. 9 i 9v. Felip Vinyes, oïdor de l'Audiència des de 1630, fou el principal justificador de la postura règia en afers com el del quint o el del contraban; això, tot i que, com a advocat de la Ciutat de Barcelona i de la Generalitat, havia estat un ferm defensor de l'ideari pactista (vid. el seu *Discurso en el qual se justifica ser iusta la pretencion del Principado de Cataluña y Ciudad de Barcelona en orden a que su Magestad se sirva antes de la proposición de las Cortes convocadas para la Ciudad de Lerida, hazer y prestar el acostumbrado juramento en la Ciudad de Barcelona* -BC, f. Bon. 5368-, Esteve Liberós, Barcelona, 1626).

miento, y aprobacion de los Estamentos, y en esto consiste la ygualdad, de la manera que en los contratos, y pactos entre Príncipes, y vassallos concurre el consentimiento de entrambos, y en esto son yguales, y por la dicha razon en Cathaluña se dizen estar paccionadas ...⁴

Si l'entesa de les parts que compartien el suprem poder de fer les lleis havia portat a dotar de determinades prerrogatives a la Diputació en matèria de *generalitats*, no podia una de les dues revocar-les unilateralment esperant de l'altra passivitat en la defensa del que el monarca havia reconegut com a bo davant les Corts: "*presupuesta la licencia, que dan las Constituciones, y privilegios, no se puede dezir inobediencia; sino hazer lo que el Rey manda, y tiene ordenado en estos casos, y usar de la licencia por los señores Reyes concedida*"⁵. L'esment de la Constitució de l'Observança i la reivindicació que "*la [defensa] no es propia sino de la patria*"⁶ acabarien d'adobar l'argumentació esgrimida pels juristes de la Diputació, en relació amb l'afer del contraban.

El 1640, quan la rebel·lió pagesa contra els terços espanyols vingué a afegir-se a la tensió institucional per portar el Principat a la ruptura amb Felip IV, el debat de caire jurídic que centra la nostra atenció enduriria els seus termes.

La Diputació parlaria d'haver-se arribat a un punt en què ja no era possible cedir més davant la violació de les lleis del Principat i portaria l'argumentació pactista fins a la justificació de la negació del vassallatge a Felip IV. En haver aquest traït el seu jurament de respectar les llibertats, es diria, quedaven els catalans desvinculats de les seves obligacions d'obediència, podent lícitament fer ús del dret (conservat des de temps immemorial) de retre homenatge al príncep que millor garantís l'observança de lleis i privilegis.

Per la seva banda, els realistes, que interpretarien ara els conflictes dels darrers anys com a precedents de la rebel·lió, com a "*pronosticos muy inmediatos de lo que oy se ve*"⁷, teoritzarien al voltant de la vulnerabilitat dels privilegis per demostrar que el respecte de la legalitat no podia mai antepor-se al bé comú encarnat en les decisions del rei, restar legitimitat a les queixes dels catalans i donar una major base a l'acusació de traïció. En aquest sentit, hom denunciaria el suposat anacronisme de les lleis catalanes⁸ i es diria que, en temps de "*necesidad*" (quan, p. ex., l'amenaça de la guerra feia suprema la llei de la defensa natural), el jurament no obligava el príncep. Més i tot si es considerava que ni de les Corts ni de la Diputació, organismes al servei dels interessos polítics i econòmics d'una oligarquia privilegiada i rebel, podia parlar-se com a representants de la col·lectivitat catalana. La primacia de la potestat monàrquica sobre uns furs que només afavorien una minoria restava afermada.

4. *Replicas a los Puntos que en Respuesta de la Relacion ... que se Imprimio por los Diputados del General de Cathaluña, han nuevamente salido à luz por parte de los Ministros Reales* (BC, f. Bon. 5357), Gabriel Nogués, Barcelona, 1639, p. 21.

5. *Alegacion En Derecho En Confirmacion De La Relacion De Los ... Diputados, y Oidores del General de Cathaluña, y en respuesta al discurso, que en contrario se ha hecho, en orden a los procedimientos, que se hizieron en las villas de Mataron, y Arens, y en la Real Audiencia de Cathaluña* (BC, f. Bon. 5354), Gabriel Nogués, Barcelona, 1638, p. 132, vers. 226. Joan Pere Fontanella es troba entre els assessors que signaren tant aquest fullet com les *Replicas* dalt esmentades.

6. Ídem, p. 121, vers. 212.

7. *Por Que: Para Que* (BC, f. Bon. 5247), s. ll., 1640, s. p.

8. "*... que las leyes justas en su promulgacion, las haze injustas el tiempo, por cesar la causa, y servir a fin contrario ...*" (*Suplica de ... Tortosa, En ocasion de las alteraciones del Principado de Cataluña, y Condados de Rosellon, Zerdeña, etc. ... Para que V. Magestad se sirva, ... perdonar a sus hermanos ...* -BC, f. Bon. 9-VI-41-, Pedro Martorell, Tortosa, 1640, fo. 9). L'arcaic usatge *Princeps Namque* seria posat com exemple paradigmàtic de norma caduca.

Versus l'autoritarisme francès

El 1640, arran del buit de poder provocat per la mort del virrei Santa Coloma i atesa la peremptorietat de la defensa davant de l'exèrcit reial, la Diputació i la Junta General de Braços varen exercir les funcions d'una embrionària organització estatal (assumpció de la sobirania i de les directrius de la política exterior, intent de crear un aparell militar i fiscal propi, etc.). Finit aquest intent, amb el fracàs de l'efímera República catalana i la proclamació de Lluís XIII com a comte de Barcelona (23 de gener del 1641), la sort de Catalunya quedà supeditada als objectius de la política exterior francesa. Com a conseqüència, i particularment durant el regnat de Lluís XIV, la francofília institucional dels primers temps de la *Guerra dels Segadors* anirà cedint el lloc a una progressiva alienació envers la causa francesa. Davant la manca de respecte dels ocupants cap a tot allò que entrebanqués la mobilització de recursos en la lluita contra Espanya, la Generalitat reasumirà amb força el seu paper de defensora de la legalitat. El debat autoritarisme-llibertats tornarà a la palestra, només que aquesta vegada els ideòlegs de la primacia de la voluntat regia escriuran al servei d'un monarca francès. En un tema en concret la polèmica represa trobarà plasmació impresa: l'afer de la vulneració de les immunitats eclesiàstiques.

El 14 de desembre del 1645 el virrei francès Enric de Lorena, comte de Harcourt, ordenà la detenció i desterrament de tres canonges de la seu de Barcelona (Miquel Joan Osona, Francesc Taverner i Ramon Coll), considerats "*mal afectes*" al Cristianíssim. La reacció de la Diputació i el Consell de Cent consistí en oposarse enèrgicament a una mesura que vulnerava els privilegis eclesiàstics i les Constitucions que el monarca s'havia compromès a respectar en els pactes franco-catalans de 1641. La resposta als advocats dels consistoris catalans fou encapçalada pel doctor Francesc Martí i Viladamor, de qui la biografia apareix inextricablement barrejada amb aquest afer.

Martí havia estat durant els primers temps del conflicte, juntament amb el teòleg Gaspar Sala i Berart, el principal justificador de l'actitud de la Diputació i el Consell de Cent i el més ferm defensor teòric del pactisme polític. Sota el patrocini dels consistoris, publicarà la *Notícia Universal de Catalunya*⁹ (21 de desembre de 1640) i els *Avisos del Castellano Fingido*¹⁰ (4 de març de 1641). Com a recompensa pels serveis prestats a Catalunya amb aquestes dues obres, el Consell de Cent, administrador d'ençà del 12 d'octubre de 1640 del patrimoni reial confiscat, nomenà (13 de juliol de 1641) Francesc Martí i Viladamor advocat fiscal de la Batllia General de Catalunya. Aviat es produí, no obstant, un canvi radical en la seva trajectòria personal. La francofília entusiasta de què féu gala en la seva obra *Cataluña en Francia, Castilla sin Cataluña, y Francia contra Castilla*¹¹ (panegíric del monarca francès i comte de Barcelona, Lluís XIII, i de la seva monarquia) fou el pas previ per al seu nomenament com a Cronista del monarca francès¹² i esdevingué el principal justificador teòric de la política francesa a Catalunya.

Doncs bé, arran del conflicte suscitat a finals de 1645 Martí argumentaria¹³ (donant la raó als publicistes patrocinats per Olivares, als qual al començament de la guerra havia contradit) que la voluntat del príncep, com a encarnació dels interessos de tots els súbdits,

9. *Noticia Universal de Cataluña* (BC, f. Bon. 76), s. ll., 1640.

10. *Avisos del Castellano Fingido, al Insigne Principado de Cataluña...* (BC, f. Bon. 69), Gabriel Nogués, Barcelona, 1641.

11. MARTÍ Y VILADAMOR, Francisco: *Cataluña en Francia, Castilla sin Cataluña, y Francia contra Castilla. Panegyrico glorioso al Christianissimo Monarca Luis XIII. el Justo* (BC, f. Bon. 119), Llorenç Deu, Barcelona, 1641.

12. Signa per primera vegada a títol de tal en el seu *Praesidium Inexpugnabile Principatus Cataloniae, Pro Iure Eligendi Christianissimus Monarcham* (BC, f. Bon. 5160), Sebastià de Cormellas, Barcelona, 1644. Martí se'n presenta com a cas arquetípic d'esclariment a canvi de la submissió a un camp científic institucionalitzat.

13. Vid. MARTÍ Y VILADAMOR, Francisco: *Defensa De La Auctoridad Real En Las Personas Ecclesiasticas Del Principado De Cataluña...* (BC, f. Bon. 6208), Pere Joan Dexen, Barcelona, 1646, passim.

havia de prevaler sobre immunitats i privilegis sempre que la conservació de l'Estat, que el bé públic de la República estigués amenaçat. Dotava així de bases teòriques, en nom del bé comú i la pau pública, a la violació sistemàtica, per part dels representants del Cristianísim, de qualsevol llei o privilegi que entrebanqués els objectius francesos a Catalunya, opinant que a la capacitat de maniobra del príncep en defensa de la República política "... no puede haver ley en Cataluña que la reprueve, ò derogue, porque fuera ley injusta contra la conservacion del Pueblo, y en manifesto detrimento suyo..."¹⁴. No existia res de reprovable, manifestava, en la violació d'alguns drets particulars, sempre que aquesta redundés en benefici d'una més eficaç defensa dels drets col·lectius dels catalans amenaçats per Castella i els seus infiltrats a Catalunya.

Martí se'ns presenta, doncs, com a màxim portaveu dels partidaris de reprimir qualsevol rastre de dissidència o qualsevol intent de resistència a les requisites, allotjaments, imposts i extorsions amb què França estava posant els recursos de Catalunya al servei de la seva lluita amb Espanya. Extrem que ve confirmat per la publicació, sota la seva supervisió, de fullets¹⁵ on es defensava la conveniència d'exercir d'una política repressiva (empresonament, desterrament o, fins i tot, pena de mort –prèvia confiscació dels béns del delinquant i abans àdhuc de la consumació del delictes–) sobre els traïdors a la pàtria i al rei, com a càstig contra el crim de lesa majestat. Per altra part, diputats i consellers mostrarien no estar disposats a transigir davant l'autoritarisme emanat de París, com no ho havien fet davant el procedent de Madrid, així com expressarien el seu radical desacord amb uns escrits que sens dubte eren jutjats en termes similars als que hom empraria per atacar el *Manifiesto De La Fidelidad Catalana*¹⁶: "... que noy ha full en dit manifest que no offenga, o desdiga al ser de Cathala: posant nostras constitutions, privilegis, drets, y pactes, particularment en disputa"¹⁷. Així, cercarien el pretext i el moment per privar Martí de la seva protecció. Acusat d'haver desobeït les instruccions dels consistoris durant la seva missió d'assessor dels delegats francesos en la conferència de pau de Münster i d'haver actuat corruptament com a advocat fiscal de la Batllia, fou destituït dels seus càrrecs, exclòs de les llistes insaculatòries de la Ciutat i la Generalitat (juny de 1646) i sotmès a una persecució (que el portaria a haver de fugir a França l'estiu de 1647 per escapar de la presó) argumentada sobre paper imprès pel seu substitut com a advocat fiscal: el doctor Dídac Cisteller¹⁸. El procés de Martí davant el consistori de la Batllia General, la seva reacció no reconeguent altra jurisdicció per jutjar-lo que la de l'Audiència reial, les pressions i amenaces del virrei francès i del mateix Lluís XIV, marcarien un punt de greu tibantor en les relacions Barcelona-París.

Conclusió

L'Europa dels segles moderns fou escenari de la pugna entre Estats, en procés de consolidació, que intentaven fer-se amb les parcel·les de poder que escapaven al seu control i uns grups amb un major o menor grau d'autonomia respecte a aquells que es mostraven remisos a transigir. L'Estat mirà de vèncer les resistències, d'enfortir el seu poder, argu-

14. Ídem, p. 87.

15. Entre aquests, destaca el de GOU, Francesc Josep: *Desengany De Malafectes a la Magestat Christianissima...* (BC, f. Bon. 5946), Gabriel Nogués, Barcelona, 1646.

16. Vid. MARTÍ Y VILADAMOR, Francisco: *Manifiesto De La Fidelidad Catalana, Integridad Francesa, Y Perversidad Enemiga De La Iusta Conservacion De Cataluña En Francia, Purgatorio De los engaños, que la offenden en el tratado de la Paz general en Munster...* (BC, f. Bon. 147), Imprenta Plantiniana, Anvers, 1646.

17. *Manual de novells ardis vulgarment apellat Dietari del Antich Consell Barceloní*, Colecció de documents històrics inèdits del arxiu municipal de la ciutat de Barcelona, vol. XIV (Barcelona, 1913), p. 601.

18. Vid. CISTELLER, Diego: *Alegacion En Derecho Contra El D. Francisco Marti, y Viladamor...* (BC, f. bon. 6087), viuda Deu, Barcelona, 1647.

mentant que, en virtut de l'eficàcia a l'hora de garantir el bé públic i la necessitat política, el príncep podia actuar al marge de l'establert, violar les normes del dret positiu, quan així ho exigissin les circumstàncies. Com a rèplica, els afectats per aquesta política, les instàncies estamentals d'origen medieval, defensaren que l'actuació reial s'havia de supeditar a les normes del dret, al compliment de la paraula donada als vassalls i als preceptes morals que exigien accions encaminades a mantenir els súbdits en justícia. Amb una actitud medievalitzant que recorria a la idea del vassallatge, per demostrar que un rei que no acomplia els compromisos amb els seus vassalls (als quals restava lligat per un pacte de fidelitat mútua que implicava drets i obligacions recíprocs) esdevenia tirà, fent-se indigne de cap homenatge, els dirigents de la revolta catalana constitueixen un clar exemple del segon membre en discòrdia.

Tant els teòrics al servei d'Olivares com els patrocinats pel govern del Cristianíssim parlaren de què les lleis catalanes podien ser vulnerades en benefici d'un abstracte bé comú dels catalans que, de fet, disfressava els interessos dinàstics de dues monarquies en pugna. Ambdós discursos se'ns mostren com a clarament concomitants, si bé els pro-francesos portarien el seu fins a la justificació d'una política repressiva sense paliatius. El príncep està obligat, com a cap del cos místic de la república, a vetllar per l'interès general de la col·lectivitat. En virtut de la suprema potestat de qui no coneix superior temporal, es diu, esdevé lícit l'incompliment de privilegis o drets particulars contraris al benestar públic. La inqüestionabilitat, per part dels súbdits de la rectitud d'intenció consubstancial a l'actuació del príncep (el contrari equivalia a incórrer en delictes de lesa majestat), i la consideració que aquest només havia de retre comptes dels seus actes davant de Déu, acabaven d'adobar el cesarisme del discurs.

Per la seva part, davant la presumpta inqüestionabilitat de les ordres de l'encarregat de vetllar pels interessos de la república, els dirigents del Principat defensarien l'establert pel dret públic català, que reconeixia l'existència de regalies règies, però condicionava la licitud del seu exercici a la no violació de les barreres legals previstes per les Constitucions, per tal de refrenar l'arbitrarietat règia. Diputats i consellers no perdonarien mai a Francesc Martí, personatge que resumeix en la seva biografia un conflicte, que defensés la vulnerabilitat les lleis catalanes (unes lleis que, entre d'altres conceptes, asseguraven el dret dels catalans a l'exempció de tributs no acceptats per la col·lectivitat i a la fruïció dels propis béns) i justificés una política repressiva que trepitjava el dret de tot català a un judici equitatiu.

Els catalans veien en les seves institucions la garantia de la pròpia supervivència com a nació, basada en el contracte entre el monarca i els estaments representats en Corts i en la conservació per als futurs catalans del patrimoni de lleis, usos, privilegis i costums rebut dels avantpassats com a aval d'una personalitat col·lectiva peculiar. Un contracte o pacte en peu d'igualtat que implicava auxili i fidelitat al rei, a canvi del respecte d'aquest envers drets i lleis i de la renúncia a legislar al seu albir en benefici de la competència compartida amb els representants de la nació; idees incompatibles amb l'anquilosament de les Corts i amb la teorització que atorgava la primacia legislativa a la potestat monàrquica i veia en lleis i immunitats un asil dels perturbadors de la pau pública i una defensa d'interessos mesquins.

Els dirigents catalans, identificant com identificaven la supervivència de Catalunya amb el respecte escrupulós d'uns privilegis que definien la seva idiosincràsia, no transgriren davant l'autoritarisme de Felip IV, primer, ni dels de Lluís XIII i Lluís XIV, després. Arribaren a perdre la fidelitat deguda al monarca hispànic, com perderen, al llarg dels anys d'ocupació francesa, la que havien atorgat al rei de França, però mai no faltaren al compromís amb unes llibertats venerades. El fet que la defensa dels privilegis s'identifiqués amb la de la pàtria com a ens històric, nacional i legal evità, creiem, que es fes només en benefici de l'oligarquia dirigent i no redundés en el de tota la comunitat. Bé és cert que hem de dir amb Simón Tarrés que "... en las constituciones y leyes propias del Principado ... en-

*contramos una vigilancia protectora del sistema señorial-feudal catalán cuyo objetivo es asegurar la explotación del campesinado*¹⁹, però aquesta afirmació no considerem que sigui incompatible amb la que nosaltres acabem de fer. Així, coincidim amb Eva Serra a l'hora d'interpretar el legalisme de la Diputació com a garantia d'uns beneficis socials, d'unes llibertats civils, d'uns drets ciutadans (si se'ns permet la terminologia) que l'ordenament jurídic vigent a Catalunya (tot i el seu possible anacronisme²⁰) contemplava²¹ i que eren incompatibles amb l'existència d'un poder estatal centralitzat i fort, fos castellà, fos francès, fos català²².

Així, la fermesa demostrada en la resistència davant l'autoritarisme regi (vingués de Madrid o de París) suposà un cert emparament jurídic per a un poble que d'altra manera hauria patit amb més cruïsa els efectes d'una conjuntura bèl·lica devastadora. Una fermesa que va fer molt per a que les llibertats del Principat sortissin relativament ben parades l'any 1652; que fou portada fins a les darreres conseqüències, que es mantingué fins i tot en els moments de màxima desesperació. I, si no, serveixin com a prova les següents paraules, escrites pel dietarista del Consell de Cent, poques setmanes abans de la capitulació de Barcelona (quan una ciutat assetjada i que desesperava de rebre l'auxili francès estava patint pesta i fam), per manifestar la confiança de què

... tenint nosaltres ditxosos fins ja que llamentables principis... nostres felicitats y prosperitats y nostras... hasanyas seran continuacio de las de nostres passats, perpetua recordatio dels esdevenidors, timbre y blaso de nostras armas, y trompeta sonant per tot lo mon de la natio catalana per la conservatio de sos privilegis y llibertats²³.

19. SIMON TARRÉS, A.: "La revuelta catalana de 1640" a VV. AA., *1640: la monarquía hispánica en crisis*, Crítica, Barcelona, 1992, p. 41.

20. Un anacronisme que pot ser molt relatiu si, per exemple, contemplem aspectes com la noció de sobirania, lligada a les lleis divines i naturals segons una òptica regalista, compartida pels representants d'un poble lliure segons la teoria constitucionalista dels juristes catalans.

21. Cfr. SERRA i PUIG, Eva: "1640: una revolució política. La implicació de les institucions" a VV. AA., *La revolució catalana de 1640*, Crítica, Barcelona, 1991, pp. 33, 51 i 60.

22. Recordem que, el 1640, les lleves i exaccions posades en marxa per les institucions catalanes que miraven de defensar el país de l'amenaça castellana havien despertat una resistència idèntica a la suscitada anteriorment per les exigències del virrei Santa Coloma i a la que provocarien amb posterioritat les extorsions franceses.

23. *Manual de novells ardots...*, cit., vol. XV (Barcelona, 1916), p. 318.

Bibliografia

- ANTÓN PELAYO, Javier i JIMÉNEZ SUREDA, Montse, "Francisco Martí i Viladamor: un pro-francès durant la Guerra dels Segadors", *Manuscrits*, núm. 9, Bellaterra, 1991, pp. 289-304.
- CAMPS i ARBOIX, Joaquim de: *Modernitat del Dret català*, Bosch, Barcelona, 1953.
- ELLIOTI, J. H.: *La Revolta catalana. 1598-1640*, Crítica, Barcelona, 1989, 2a. edició.
- ELLIOTI, J. H.: "Revueltas en la monarquía española" a AA.VV., *Revoluciones y rebeliones de la Europa moderna*, Alianza, Madrid, 1981, 4a. edició.
- FERNÁNDEZ SANTAMARÍA, José A.: *Razón de Estado y política en el pensamiento español del Barroco (1595-1640)*, Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1986.
- FERRO, Víctor: *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al decret de Nova Planta*, Eumo, Vic, 1987.
- Manual de novells ardits vulgarment apellat Dietari del Antich Consell Barceloní*, Col·lecció de documents històrics inèdits del arxiu municipal de la ciutat de Barcelona, Barcelona, 1913-1916, vols. XII-XV.
- MARAVALL, José Antonio: *La teoría española del Estado en el siglo XVII*, Instituto de Estudios Políticos, Madrid, 1944.
- MAS i SOLENCH, Josep M.: *Mil anys de Dret a Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1989.
- MASPONS i ANGLASELL, F.: *L'Esperit del Dret Públic Català vist a través dels textos legals i de la jurisprudència*, Barcino, Barcelona, 1932.
- MEINECKE, Friedrich: *La idea de la razón de Estado en la Edad Moderna*, Instituto de Estudios Políticos, Madrid, 1959.
- REULA BIESCAS, Jaime: "1640-1647: una aproximació a la publicística de la Guerra dels Segadors", *Pedralbes*, núm. 11, Barcelona, 1991, pp. 91-108.
- SANABRE, José: *La acción de Francia en Cataluña en la pugna por la hegemonía de Europa (1640-1659)*, Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, Barcelona, 1956.
- SOBREQUÉS i VIDAL, Santiago: *Història de la producció del Dret català fins al Decret de Nova Planta*, Col·legi Universitari de Girona, Girona, 1978.
- SOLÉ i SANABRA, Miquel: *El pensament polític en la Catalunya del segle XVII: un estudi ideològic de la Revolta Catalana de 1640*, tesi de llicenciatura, Universitat Autònoma de Barcelona, 1983, 2 vols.
- VV. AA.: *Centralismo y autonomismo en los siglos XVI-XVII*, Col·lecció Homenajes (Homenaje al profesor Jesús Lalinde Abadía), Universitat de Barcelona, 1989.
- VV. AA.: *1640: la monarquía hispánica en crisis*, Crítica, Barcelona, 1992.
- VV. AA.: *La revolució catalana de 1640*, Crítica, Barcelona, 1991.
- ZUDAIRE HUARTE, Eulogio: *El Conde-Duque y Cataluña*, C.S.I.C., Madrid, 1964.